

عطر شکوفه‌های گیلاس

خیابان چال؛ کپی برابر اصل گود شهرزاد

مانده است. عباسی می‌گوید: «در شمال یوسف‌آباد توستان وسیع دیگری وجود داشت که از موقوفات مستوفی الممالک بود. تفاوت این توستان با باغ‌های دیگر این بود که افراد عادی هم می‌توانستند وارد باغ شوند و در فصل برداشت از محصولات آن استفاده کنند. تابستان که توت‌های این باغ می‌رسید، فردی با الاغ به محله می‌آمد و جار می‌زد: «توت تره، نقل تره» و مردم آگاه می‌شدند که می‌توانند به باغ بروند و توت بخورند.» در میان محصولات باغ‌های یوسف‌آباد، باغ انار یوسف‌آباد ماجرای متفاوت دارد. عباسی می‌گوید: «وقتی بیمارستان مسلولین در یوسف‌آباد ساخته شد، دور تا دور بیمارستان را انار کاشتند تا با این حصار متفاوت، ورود و خروج به بیمارستان را کنترل کنند. در میان درختان انار، ده‌ها درخت انجیر هم کاشتند و طولی نکشید که محصولات این درختان چنان زیاد شد که مسئولان بیمارستان میوه‌ها و به‌ویژه انارهای باکیفیت آن را در بازار عرضه کردند.» در میان باغ‌های یوسف‌آباد، اشاره به درختان انجیر خودروبی که در چهار گوشه این گستره می‌روید هم خالی از لطف نیست. عباسی می‌گوید: «یوسف‌آباد انجیر فراوان و باکیفیتی محله وجود ندارد اما درختان انجیر محدوده مسجد جمکران، آخرین یادگاری‌ها از درختان انجیری هستند که به‌صورت خودرو در مناطق مختلف محله می‌رویدند و در حیاط بسیاری از خانه‌ها نیز دیده می‌شدند.»

■ موضوع: باغ‌های یوسف‌آباد
■ ویژگی: محله‌ای با انواع و اقسام میوه‌های رنگارنگ

موسفیدان یوسف‌آباد که روزگار گذشته آن را به چشم دیده‌اند، این محله را با شکوفه‌های گیلاس، درختان توت و شاتوت و انجیر به‌خاطر می‌آورند و خاطرات کودکی آنها با گشت‌وگذار در باغ‌های میوه و مزارع کشت صیفی گره خورده است. عباس عباسی، یکی از اهالی قدیمی محله دربارۀ مهم‌ترین محصولات باغ‌های این محله می‌گوید: «امروز دیگر نشانی باغ‌های یوسف‌آباد را باید در خاطره اهالی محله جست‌وجو کرد اما زمانی یوسف‌آباد هم قنات داشت و هم آب فراوان که زمین‌های محله را برای کشت و زرع و باغداری آماده کرده بود. شاخص‌ترین محصولات باغ‌های یوسف‌آباد گیلاس، توت و شاتوت بود. باغدارها در فصل چیدن میوه، محصولات خود را با چهارپایان به محله‌های دیگر یا بازار می‌بردند و به فروش می‌رساندند. یوسف‌آباد محصولات دیگری هم داشت. به‌عنوان مثال، در ضلع شمال محله، باغی وجود داشت با انواع و اقسام میوه‌ها. این باغ از املاک فردی به نام عجیایی بود و یوسف‌آبادی‌ها هم به همین دلیل به آن باغ عجیایی می‌گفتند؛ توستانی وسیع که علاوه بر گیلاس و توت و شاتوت، آلبالو، انجیر، هلو و زردآلوی فرداعلا هم داشت.» یوسف‌آباد توستان معروف دیگری هم داشت که در حافظه مشترک اهالی قدیمی آن باقی

فوتبال به اصطلاح ۶ به ۶ با هم بازی می‌کردند. نادر حاجی مختار نخستین بازیکنی بود که از زمین خاکی خیابان چال به تیم ملی ایران راه پیدا کرد و از نسل بعد هم ابراهیم آشتیانی به یکی از بهترین دفاع‌چپ‌های تاریخ فوتبال ایران تبدیل شد.» ماجرای زمین‌های خاکی یوسف‌آباد صرفاً به روزهای به یادماندنی زمین‌های خاکی چال خلاصه نمی‌شود. زمین گیتی در محدوده خیابان ندید قدیم و جهان‌آرای فعلی و زمین خاکی معقول در خیابان ۱۸ یوسف‌آباد که تا چند دهه جولانگاه فوتبالیست‌های مستعد مرکز پایتخت بود، در مقاطع مختلف باتوق فوتبالیست‌های محلی به حساب می‌آمدند. شاعری درباره برپایی مسابقات محلی در زمین خاکی گیتی می‌گوید: «در دهه ۴۰ رقابت بین تیم‌های یوسف‌آباد، عباس‌آباد، ونک و امیرآباد حساسی داغ بود و مسابقات محلی فوتبال معمولاً با حضور تیم‌های این محله‌ها برگزار می‌شد. این مسابقات یک‌بار در زمین خاکی گیتی برپا شد و حسینعلی میسر، رئیس وقت فدراسیون فوتبال هم به‌عنوان مهمان ویژه آمد. تیم یوسف‌آباد که از وجود ۲ بازیکن ملی‌پوش بهره می‌برد قهرمان آن مسابقات شد اما خوشحالی اهالی محله دوام چندانی نداشت چون روند تخریب زمین‌های خاکی یوسف‌آباد بعد از همان مسابقات شروع شد.» زمین خیابان چال یکی از نخستین زمین‌های خاکی فوتبال تهران بود که به‌طور ناگهانی و همزمان با قلعه تاریخی یوسف‌آباد تخریب شد و بعد از آن نوبت به زمین‌های دیگر رسید.

■ موضوع: زمین خاکی فوتبال
■ ویژگی: یوسف‌آباد جزو کانون‌های اصلی فوتبال محله‌ها در تهران بود

زمین‌های خاکی فوتبال تا اواخر دهه ۶۰ از گزند ساخت و سازهای بی‌امان پایتخت در امان بودند اما در نهایت یکی پس از دیگری تخریب شدند و از انبوه زمین‌های خاکی اثر چندانی باقی نماند. یوسف‌آباد هم مثل بیشتر محله‌های تهران از وجود زمین‌های خاکی فوتبال بی‌بهره نبود اما هر کدام از آنها به سرنوشت غم‌انگیزی دچار شدند و سوت پایان بازی در زمین‌های گیتی، معقول و خیابان چال زودتر از بقیه زمین‌های خاکی پایتخت به‌صدا درآمد. یوسف‌آباد جزو نخستین مناطق پایتخت بود که صاحب زمین خاکی فوتبال شد. زمین خاکی خیابان چال از ابتدا گودال عمیقی داخل قلعه یوسف‌آباد بود اما در دهه ۲۰ جوان ترها دست به‌دست هم دادند و از آن گودال قدیمی، زمین فوتبال مسطح و آبرومندان‌ای ساختند که در کمترین زمان ممکن به باتوق فوتبالیست‌های محلی تبدیل شد. محسن شاعری، یکی از فوتبالیست‌های قدیمی یوسف‌آباد معتقد است که زمین خیابان چال در یک بازه زمانی نسبتاً کوتاه ۲۰ بازیکن معروف را به فوتبال ایران معرفی کرد: «زمین خاکی داخل قلعه که به زمین خیابان چال معروف بود شباهت زیادی به گود شهرزاد در محله دروازه غار داشت. زمین، داخل یک گودال بزرگ قرار داشت و ابعادش به‌گونه‌ای بود که تیم‌های

دیدنی‌ترین دروازه پایتخت

■ موضوع: بنای تاریخی‌ای که موجود نیست
■ ویژگی: غربی‌ترین دروازه حصار ناصری

«یوسف‌آباد» غربی‌ترین دروازه تهران قدیم، کمی پایین‌تر از چهارراه کالج و در تقاطع خیابان حافظ و غزالی فعلی، دقیقاً در محل تالار وحدت قرار داشت. دروازه‌ای دیدنی که رو به زمین‌های یوسف‌آباد باز می‌شد. دروازه یوسف‌آباد جزو دروازه‌های حصار ناصری بود که به دستور ناصرالدین‌شاه بعد از حصار طهماسبی برای تهران در نظر گرفته شد. در عهد ناصری تهران صاحب ۱۲ دروازه شد؛ از جمله دروازه دولت، دروازه شمیران، دروازه دولاب، دروازه خراسان، دروازه شاه‌عبدالعظیم، دروازه غار، دروازه خانی‌آباد، دروازه گمرک، دروازه

قزوین، دروازه باغ‌شاه و دروازه یوسف‌آباد که در زمان مدرن‌سازی شهر تهران همه این دروازه‌ها تخریب شد. طبق عکس‌های باقیمانده از دروازه یوسف‌آباد این دروازه به دستور رضا پهلوی در سال ۱۳۱۲ شمسی تخریب شد. تخریب دروازه یوسف‌آباد آغازی بر مدرن‌سازی و تغییر بافت محله یوسف‌آباد بود. دروازه یوسف‌آباد به سمت تپه‌های اراضی یوسف‌آباد باز می‌شد که نامش را وامدار میرزا یوسف آشتیانی بود؛ محله‌ای که با داستان میرزا یوسف‌آباد شد. رونق کشاورزی در یوسف‌آباد باعث شده بود در این دروازه به باغ و تپه‌های سرسبز باز شود و یکی از دیدنی‌ترین دروازه‌های شهر لقب بگیرد. مسافران و تاجران زیادی از دروازه یوسف‌آباد وارد آبادی می‌شدند و این دروازه در توسعه اقتصادی مردمان این محله نقش زیادی داشت.